

Міхно О. (2019) Інклюзія як напрям роботи Педагогічного музею України. *Art museum: минуле і сьогодення*. Зб. наук. статей. Вип. III. Чернігів. С. 53–57.

УДК 069+376

Міхно Олександр

Інклюзія як напрям роботи Педагогічного музею України

Анотація. Автор подає алгоритм роботи Педагогічного музею України за напрямом «інклюзія». Окреслено широку панораму інклюзивної діяльності музею: на конкретних прикладах представлено форми роботи у науково-дослідній, фондовій, науково-методичній, науково-експозиційній, екскурсійній діяльності.

Ключові слова: інклюзія, музейно-педагогічна діяльність, Педагогічний музей України.

Сучасний музей розширює свої межі, стає активним учасником соціальних процесів, що вимагає дієвого інструментарію. Таким інструментарієм є музейна інклюзія – процес активного включення в соціальне життя всіх категорій громадян незалежно від їх фізичних чи ментальних особливостей.

Уперше проблему музеїв як агентів соціальної інклюзії порушив у своїх працях британський дослідник, викладач кафедри музеєзнавства Лестерського університету Річард Санделл (Sandell R. (1998) *Museums as agents of social inclusion. Museum Management and Curatorship*. Vol. 17 (4). P. 401-418; Dodd J., Sandell R. (2001) *Including Museums: Perspectives on Museums, Galleries, and Social Inclusion*. Leicester: RCMG. 122 p.; Sandell R. (2003) *Social inclusion, the museum and the dynamics of sectorial change. Museum and Society*. Vol. 1(1). P. 45-62). На думку вченого, соціальна інклюзія в музеї може мати, по-перше, форми спеціальних програм, спрямованих на взаємодію з міноритарними групами, зокрема, з інвалідами. По-друге, музеї можуть стимулювати соціальні зміни з метою подолання наявних у суспільстві негативних стереотипів.

Створення доступного середовища і доступних послуг – невід'ємна умова для реалізації прав і свобод людей з інвалідністю. Відповідно до Конвенції ООН «Про права інвалідів» люди з особливими потребами мають право нарівні з іншими брати участь у культурному житті і мати доступ до творів культури в доступних форматах, в тому числі до музейних експозицій.

Аналіз наукової літератури засвідчив відсутність теоретичних праць українських учених з розроблення проблеми впровадження інклюзивних практик в музейному просторі. Натомість в інформаційному полі наявна значна кількість повідомлень про практичну діяльність працівників музеїв, спрямовану на забезпечення доступності музейних приміщень та експозицій для осіб з інвалідністю. Мета цієї статті: в узагальненій формі

систематизувати діяльність Педагогічного музею України за напрямом «інклюзія».

З 2017 р. в Педагогічному музеї України започатковано окремий напрям діяльності – застосування інклюзивних практик в музейному просторі, який є складовою основних напрямів роботи музею: науково-дослідної, фондової, науково-методичної, науково-експозиційної, екскурсійної діяльності.

На основі вивчення досвіду колег та із залученням експертів (насамперед психологів і фахівців зі спеціальної педагогіки) було складено план дій, який було реалізовано впродовж 2017–2019 рр.

В узагальненій формі проведену роботу можна узагальнити у вигляді такого алгоритму дій: визначення фахівця, відповідального за проведення інклюзивних програм, → залучення експертів → навчання співробітників → реалізація інклюзивних програм → інформування про проведені заходи з метою залучення цільової аудиторії і поширення власного досвіду.

Подаємо звіт за результатами діяльності музею за напрямом «інклюзія» у хронологічній послідовності проведених заходів:

- реалізація музейно-освітнього проекту «Школа для музейників по роботі з особливими відвідувачами» спільно з Незалежною асоціацією психологів (2017; теоретичні та практичні заняття для музейних працівників Києва, Львова, Харкова, Чугуєва та Нетішина);
- адаптація виставок Педагогічного музею України для осіб з тяжкими порушеннями зору (2017–2019; виставки «Українська книга 1917–1921 років», «Реклама у педагогічній періодиці I половини ХХ ст.», «Шкільний портфель. Виставка-фантазія одного предмета», міжнародна мобільна виставка «Шляхи освіти слов'янських народів»);
- організація Всеукраїнської конференції «Інклюзія в музеї: простір рівних можливостей» (2019, співорганізатори: музей історії Києва, Незалежна асоціація психологів);
- проведення екскурсій стаціонарною експозицією Педагогічного музею України для осіб з тяжкими порушеннями зору (2017–2019; всього проведено понад 30 екскурсій, зокрема 2 у межах проекту UNDP Ukraine / ПРООН в Україні «Вікенд необмежених можливостей»);
- поповнення фондів музею дитячими книгами шрифтом Брайля (2017–2019; завдяки Оксані Потимко, керівнику Львівського обласного осередку ВГО «Українська спілка інвалідів – УСІ», та Юлії Патлань, керівнику Міжнародної науково-дослідної групи «Василь Ярошенко і його доба»);
- організація семінару «Аудіодискрипція для сфери культури» (театри, музеї, музична школа) по роботі закладів культури з незрячими спільно з Українською спілкою людей з інвалідністю і Національною спілкою театральних діячів України (2017);

- консультації колег-музейників із регіонів України щодо роботи з особливими відвідувачами (2017–2019; Боярка, Косів, Коломия, Львів, Харків);
- асистування на екскурсіях у колег з інших музеїв, які долучаються до роботи з особливими категоріями відвідувачів (2019, Державний політехнічний музей);
- участь у Міжнародному грантовому виставковому проєкті «Одяг, люди та мистецтво» у співпраці з Національним музеєм народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й. Кобринського (2019, керівник Проєкту та автор ідеї – завідувач Косівського музею Гуцульщини Вікторія Яремін). Вперше в Україні виставка такої тематики частково адаптована для незрячих: є анотації шрифтом Брайля і тактильні зразки розроблені Кірою Степанович, фахівцем з тифлоадаптації виставок, старшим науковим співробітником Педагогічного музею України);
- популяризація досвіду музею по роботі з людьми з інвалідністю шляхом інформування про цей напрям діяльності на сайті музею (pmi.in.ua), сторінці музею у соціальній мережі Facebook (pedmuzua), на Громадському радіо, радіо «Культура», медіаплатформі «Слово громади» та ін. (2017–2019);
- узагальнення, систематизація, теоретико-методичний аналіз, опис та поширення досвіду діяльності Педагогічного музею України за напрямом «Інклюзія в музейному просторі» шляхом участі у музейних та педагогічних конференціях з публікацією матеріалів – тез та статей (2017–2019);
- вшанування пам'яті видатних українських і зарубіжних педагогів – фахівців у галузі спеціальної педагогіки у виставковій і культурно-освітній діяльності музею (персональні ювілейні виставки, зокрема віртуальні, проєкт «Педагогічний календар 2019»; зокрема, у 2019 році це такі ювіляри: 210-річчя Луї Брайля (1809–1852), французького тифлопедагога, винахідника рельєфно-крапкового шрифту для письма й читання сліпих, викладача Паризького національного інституту сліпих, 145-річчя Олександра Щербини (1874–1934), українського вченого-тифлолога (незрячого), філософа, психолога, педагога, 130-річчя Івана Соколянського (1889–1960), українського, педагога, педолога, фахівця із проблем спеціальної педагогіки);

Ілюстрація 1

Педагогічний музей України

1874-1934

Олександр Щербина

український незрячий вчений-тифолог, філософ, психолог, педагог

145 років

- Проведення семінару «Доступний музей: інклюзія в музейному просторі» у межах соціального освітнього проекту «Педагогіка позитиву» (2019, березень, Педагогічний музей України). Семінар згуртував фахівців різних галузей знань і професій – вчителів, музейних працівників, науковців, викладачів вишів, які спільно працюють над вивченням різних аспектів музейно-педагогічної діяльності. Також було прийнято рішення цим семінаром започаткувати освітній проект «Відкритий музей: сучасні культурні практики», наступний захід якого заплановано провести відбудеться у травні 2019 р. в Музеї народної архітектури і побуту ім. К. Шептицького у Львові;
- серед найближчих запланованих проектів у напрямі інклюзії – мобільна виставка з частковою адаптацією для відвідувачів з тяжкими порушеннями зору «Педагогіка на дотик: особистість в історії української освіти». Цей проект являє собою мобільну плакатну виставку з історії української педагогічної науки і шкільництва, розроблену і сформовану на основі фондів Педагогічного музею України. Виставка міститиме тактильні об'ємні портрети 8 видатних українських педагогів, дубляж основної інформації шрифтом Брайля, а самі плоскодруковані плакати будуть розроблені з урахуванням критеріїв універсального дизайну. Виставка покликана ознайомити широку аудиторію з видатними українськими педагогами кінця XIX – XX ст., які розвивали різні галузі педагогіки (дошкільну, початкову, спеціальну і т.д.). Буде представлено 8 педагогів з різних регіонів України, зокрема жінок: Йосафат Кобринський, Костянтин Ушинський, Микола Пирогов, Борис Грінченко, Христина Алчевська, Софія Русова, Іван Соколянський, Василь Сухомлинський (вересень-жовтень 2019).
Як бачимо, проведені заходи Педагогічного музею України за напрямом «інклюзія» – це широка панорама діяльності музею у всіх

основних сферах музейної діяльності: науково-дослідна, фондова, науково-методична, науково-експозиційна, екскурсійна робота.

Музей і надалі активно працюватиме для людей з особливими потребами і запрошує до співпраці колег-музейників, освітян та науковців.